

antologia
smoleńska II
96
wierszy

**Książkę tę poświęcamy
pamięci Ofiar Zamachu Smoleńskiego
w X rocznicę narodowej tragedii**

Dowodem na istnienie potwora są jego ofiary – to zdroworozsądkowa konstatacja Pana Cogito (Zbigniew Herbert, *Potwór Pana Cogito*). Bywa, że do tak prostej obserwacji łatwiej dotrzeć poecie niż historykowi. I tak jest w Polsce po 10 kwietnia 2010 roku. Druga już *Antologia smoleńska* zbiera kolejne wyrazy tej specyficznej wrażliwości na ofiary, których nie wolno zapomnieć.

/z przedmowy prof. Andrzeja Nowaka/

Czas na wyjście znad narodowej przepaści nie jest dany raz na zawsze. Może być tylko chwilową szansą, niewielkim okienkiem historii, które uchyliło się, ale - niewykorzystane należycie - pograży przyszłe pokolenia.

/z postowia Ewy Stankiewicz/

Stowarzyszenie Solidarni 2010 składa serdeczne
podziękowania wszystkim, dzięki którym
X rocznicę Katastrofy Smoleńskiej upamiętniamy
„Antologią smoleńską II. 96 wierszy”. Poetom
i Rodzinom zmarłych Twórców – za 96 utworów,
Panu Profesorowi Andrzejowi Nowakowi –
za głęboką refleksję zawartą w przedmowie.
Dziękujemy wszystkim Przyjaciołom, którzy dopomogli
w wydaniu tej książki, za okazaną solidarność.

10 kwietnia 2020 r.

Sławomir Matusz

96 krzesel i róż

(Pamięci ofiar katastrofy w Smoleńsku)

Motto:

najokrutniejszy miesiąc to kwiecień

na przykład wtorek 9 kwietnia 1940

Wielka Sobota lub sobota 10 kwietnia 2010

1.

z obrazu Matejki wychodzi Stańczyk
patrzy na szczątki pod Smoleńskiem
i nasłuchuje wieści spod Orszy
wygląda awangardy (przedniej straży)
hetmana Ostrońskiego
która może nadejść od strony Katynia
Gniezdowa lub królewskiego Witebska
zaciężnej jazdy starosty Świerczowskiego
wojsk Herkulesa Radziwiłła
czyja krew barwi wody Dniepru – pyta
dokąd ona płynie? co przyniesie
jak skończę mój śpiew?

wszędzie smród palonej gumy i ludzkich ciał
porozrzucane krzesła fotele i pióra
husarskich skrzydeł dymią wielkie gondole
silników słyszeć przekleństwa po rosyjsku
i wystrzały biją dzwony Soboru
Zaśnięcia Matki Bożej
i Kościoła Niepokalanego Poczęcia
zamknięta klamra życia kobiety
od poczęcia do zaśnięcia

pędzi gdzieś na koniu oszalały Wasyl
Matka Boża przysnęła a jej synowie i córki
dzieci Wisły i Bugu Dniepru i Dźwiny
leżą w błocie śnięte jak ryby

strącone gradem połamane nogi
krzesel foteli końskie nogi i obcięte ręce
i głowa gdańskiej tramwajarki żółte forsycje
i tatarskie siodła pyłą brzozy a we mgle
czuwają anioły Marka Segala
kto je tu przyniósł? kto je tu przywiódł?

wszyscy *ukrzestowani*
wypadnięci z krzesel
jeszcze nie wskrzeszeni
a ich liczba dziewięćdziesiąt sześć

zasnęła Maria srogi Iwan zbiera relikwie
obcięty palec ze ślubną obrączką
zegarki telefony karty kredytowe
złote i srebrne krzyżyki medaliki
jak sroka gromadzi budulec na polski ołtarz
w tajdze w tundrze moskiewskim mieszkaniu

96 róż ofiarowanych Maryi
idzie przez las 96 krzesel
na jednym z nich marynarka Lecha dzwoni
telefon od brata dzwonią dzwony *dzyń dzyń* dzwonią
wszystkie telefony jak dobrze nastrojony klawesyn
Das Wohltemperierte Klavier Die Kunst der Fuge
leczą pióra i snują się dymy kroczą obcięte blachą
nogi turlają się głowy i korpusy *dziś Gruzja jutro*
Ukraina a pojutrze Litwa i Łotwa ale teraz my
z daleka nie widać czy to maki czy
Upadły anioł Marka cały we krwi

jak samolot ma spaść
to spadnie
nawet najnowocześniejszy
to chyba Zbigniew Wassermann jego głos
z prędkością dźwięku dwa razy okrążył Ziemię
zanim tu dotarł i spadł *Białe ukrzyżowanie*
tuli się zakochani nad Smoleńskiem
nad Witebskiem nad Katyniem polegli podstępnie
na szachownicy pól i łąk szachownicy biało czerwonej
błogostawi im pobożny Jan *Ordo Clericorum*

Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum
błogosławi ksiądz Zdzisław postulator ksiądz Jerzego
błogosławi ksiądz Roman razem z całym chórem
Laudate Dominum:

*Wieczorem, gdy było zimno,
Upadek Adama był ogłoszony*

Wieczorem Odkupiciel pociągnął go w otchłań
Wieczorem gołąbek powrócił
niosąc w dziobie listek oliwki

*Wspaniały czasie! Wieczorna godzina!
Pokój z Bogiem właśnie teraz został uczyniony*

klęka Stańczyk klękają oficerowie w Katyniu i Starobielsku
czy to anioł usiadł gołąb czy Tupolew?
szuka brata Izabela Nowacka którego zabrała
Armia Czerwona a kto jej szuka? gdzie ona jest?
tu leży jej sukienka kto jej zabrał ciało?
śpiewa czerwona sukienka:

*Chodźcie córki pomóż mi opłakiwać
Patrzcie! Na Oblubieńca Patrzcie na Niego
jak na Baranka*

śpiewa z nią sybiraczka Janina która wróciła
z armią Andersa pomaga siostra Bożena siostra
Janina siostra Katarzyna Bóg mój i wszystko
z nimi w kłębach ognia i dymu tańczą Terpsychora
siostra Teresa a z nią *Golgota wschodu* śpiewają
dzieci tułaczki a z nimi pierwsza Anna siostra Agacka
druga Anna i rodziny katyńskie
poległa Ewa Bąkowska czyta w myślach nazwisko dziadka
Mieczysława Smorawińskiego Stefan Melak szepcze
nazwisko Bronisława Bohaterewicza Bronisława Orawiec
wspomina Franciszka Orawca Leszek Solski szepcze
nazwiska Kazimierza i Adama Solskich nie to szepcze bryza
przebiegający zając zatrzymał się na chwilę patrzy na dym
i szepcze i myśli czy zdoła wymienić wszystkich:
Natalia Januszko Barbara Maciejczyk Justyna Moniuszko

Władysław Stasiak Hieronim Cichocki Mikołaj Cichowicz
Bronisław Cichowski Emil Cichy wiatr nie zdoła
wymienić wszystkich Bogusław Dybiec Józef Ignacy
Dyga Jan Dygnarowicz Robert Grzywna Arkadiusz
Protasiuk Przemysław Gosiewski Artur Ziętek Andrzej Michałak
Julian Mazepa – kierownik szkoły w Księżomierzy artylerzystą
Roman Rogoziński syn Jana i Marii z Mojskowiczów
świszcze wiatr w otworach po kulach w czaszkach na nich
gra gruby ciepły wiosenny deszcz

*Gdy kiedyś będę musiał odejść,
Ty nie odchodź ode mnie!
Gdy będę musiał stanąć wobec śmierci
Ty stań przy mnie!
Gdy kiedyś śmiertelny lęk
napęłni moje serce,
Ty wyrwij mnie swą mocą
z grozy strachu i bólu!*

najokrutniejszy miesiąc to kwiecień
na przykład wtorek 9 kwietnia 1940
albo sobota 10 kwietnia 2010 kiedy marzną
nad ranem dereń leszczyna forsycje kaliny
kotki bazie pączki brzozy w żłobach bieleją
jak chusty i bandaże kołnierze śniegu czerwienią się
skrzepy krwi odcięte zmarzniete ręce i nogi kobiece
i męskie wiatr pcha w obłokach anioły Segala
porozrzucane w świeżej trawie i zaroślach ludzkie
korpusy niemo śpiewają

*Przyjdź, słodki Krzyżu, tak chcę rzec,
Mój Jezu, nakładaj go stale na mnie.
Jeśli moje cierpienie będzie za ciężkie,
Wtedy pomóż mi je dźwigać samemu.
Przyjdź słodki Krzyżu...*

słychać w tle pieśni wycia i przekleństwa szczurołapów
widać dymy nad Smoleńskiem ranny od kuli umiera
generał Michał Grabowski ranny generał Józef Zajączek
jest rok 1812 płonie Smoleńsk podpalony przez Rosjan
wiatr znosi iskry i popiół nad katedrę Wniebowzięcia

Najświętszej Maryi Panny w Sosnowcu i katedrę
Notre-Dame w Paryżu czuć swąd siarki w Europie

palę Paryż

palę Smoleńsk

płonię Warszawa

2.

100 dni w celi śmierci zamienione na 10 lat Kołomy
śpiewał *Czerwone maki na Monte Cassino*
Zamiast rosy piły polską krew i poszedł
Jak zawsze za honor się bić a teraz tu wrócił
na ziemię kiedyś polską do dziś polską maki
w Katyniu i maki pod Monte Cassino piły tę samą
krew nie wiadomo gdzie jego głowa gdzie nogi
gdzie ręce gdzie kadłub teraz ta ziemia pije jego krew
Czy widzisz ten rząd białych krzyży?
Tam Polak z honorem brał ślub ze śmiercią
jego martwe już oczy spoglądają na Katyń Kurów
Kock Polska daleko jest stąd tak blisko tuż tuż
szklą się łzy

3.

fragment zawsze fragment lotka
ze skrzydła palec generała Błasika
wyjęty jako ostatni z czarnego foliowego worka
na śmieci Wasyl zbiera jak leci okręca sznurem
i wrzuca do trumien jak kiedyś do dołu w Katyniu
i Starobielsku dziurę w ziemi można zasypać trumnę
zabić gwoździami by nikt nie otworzył
Wasyl kopacz Wasyl zbieracz czy jak mu tam
zabronił jadą trumny z workami szczątków
w każdym worku trzy głowy cztery nogi i dwie ręce
albo dwa korpusy i trzy głowy porozrywane
jak po wybuchu jak po ataku husarii
żadnych całych ciał zawsze tylko fragment
nikt ich nie policzy nikt ich nie poskłada
zbiera Wasyl szczątki zbiera Wasyl łupy

4.

na płycie lotniska Смоленск-Северный
usiadł biały motyl z wieży kontroli lotów
dobrze go nie widać trwa spór
czy jest to niestrzęp głogowiec
czy bielinek bytomkowiec niepylak apollo
a może modraszek bagniczek z daleka
nie widać czy ma ciemne kropki na skrzydłach
skąd przyleciał z Gniezdowa z Katynia
z Witebska czy z głębi Rzeczypospolitej
nie widać czy są osmalone

*siedzimy we łzach i wołamy
do Ciebie spoczywającego w grobie:
odpoczywaj spokojnie, odpoczywaj!
odpoczywaj! Twoje wyczerpane Ciało!
odpoczywaj spokojnie, odpoczywaj!
nasz grób i kamień
niech będą dla niespokojnych sumień
jak wygodna poduszka i miejsce wytchnienia
dla duszy tam w najwyższej
błogości spoczynek dla oczu
ścielą się ciała motyli Natalii Januszko
Barbary Maciejczyk Justyny Moniuszko
Izy Tomaszewskiej Ewy Bąkowskiej rusałki
żałobnik szlaczkonía torfowca Kasi Piskorskiej
modraszka Ikara modraszka wieszczka pazia żeglarza
rozsypały się na obrazach Marka Segala na łąkach
pod Smoleńskiem pomieszały się ciała skrzydła i pióra*

*siedzimy we łzach i wołamy
do Ciebie spoczywającego w grobie:
odpoczywaj spokojnie, odpoczywaj!*

5.

leżą róże na krzesłach
leżą róże pod krzesłami
krwawią poranione nogi
zawsze fragment dłoni
stopy ucha leżą róże
w trumnach leżą róże

w czarnych workach
ziemia jeszcze kręci się
toczą się głowy idzie tłum
cieni za nimi niosąc
na ramionach skrzydła
białe i posiwiałe

6.

sobota umyte okna w domu Jadwigi
na stole świąteczny biały obrus
na którym spoczęły wierzbowe kotki
w wazonie baze na talerzyku kawafek
wielkanocnej babki która czeka
na powrót synów matka patrzy
na wiosenne modre i turkusowe
groźne niebo gdzie trwa liturgia
światła i wody nasłuchuje co przyniesie
wschodni wiatr szepcząc linijkę wiersza

drży ojczyzny pogięta kołyska

W utworze wykorzystano fragmenty „Pasji według świętego Mateusza” Jana Sebastiana Bacha w tłumaczeniu o. Juliana M. Śmierciaka OFM, cytaty z „Ziemi jałowej” T. S. Eliota, cytaty w wierszy T. Różewicza, T. Gajcego, Bułata Okudźawy i tytuły obrazów Marca Chagalla, który urodził się w Witebsku.

Odcięta głowa Anny Walentynowicz

Antygona smoleńska

1.

czy może mi ktoś podać rękę?
jej rękę jego dłoń powiedzieć
gdzie ona jest? gdzie szukać ręki
głowy drugiej połowy mojego
brata męża syna? czyje oczy
zbrukały ciało mojej siostry
z kim śpi matka czyje dłonie
obmacują jej uda piersi? dlaczego

nie może spać z ojcem którego
poślubiła? gdzie rozrzucono
jej szczątki w ilu częściach w ilu
kubłach workach na śmieci
trumnach czy nie leżą w misach
kanibali w zamrażarkach lodówek
gdzie jest ciało księdza Tadeusza
Płoskiego którego tylko pół
znaleziono w grobie gdzie jest pół
ciała brata Mirona Chodakowskiego?
jakie zwierzęta je rozwlekły gdzie są
serca nerki wątroby gdzie ich dusze
błąkające się porzucone zamknięte
w słótkach z ziemią krwią fragmentach
łotek w słowach w pustych słowach
czy dusze mają miejsca w których mogą
spocząć czy można je rozwlec i zamknąć
ich usta? czy odcięte głowy mają jeszcze głos?

2.

ja Antygona pytam gdzie jest ciało
mojej siostry Katarzyny Doraczyńskiej
siostry Katarzyny Piskorskiej Izabeli Jarugi
gdzie jest odcięta głowa Anny Walentynowicz?
ciało Barbary Maciejczyk Justyny Moniuszko
moich sióstr Marii Teresy Anny Ewy Grażyny
gdzie są ciała moich braci Ryszarda Kaczorowskiego

ojca Józefa Jońca braci Andrzeja Karwety Janusza
Kochanowskiego Zbigniewa Wassermann Adama
Pilcha braci Jana Osińskiego Władysława Stasiaka
Jerzego Szmajdzińskiego Leszka Solskiego moich
braci Piotra Lecha Stefana Janusza Edwarda

czy ktoś może podać mi rękę pomoże zebrać myśli
zamknąć usta tym którzy je UBijali buciorem w dołach
workach trumnach upychali kolanami i łokciami skakali
jak po walizkach z porąbanymi zwłokami które trzeba
w nocy zakopać zalać betonem aby nie zmartwychwstały
czy ktoś poda mi ramię w drodze na spoczynek ?

Więcej grobów już kopać nie będę

dla Feliksa Netza

Tam idziemy, w głąb lasu.
W głąb siebie. W głąb obolałych
wspomnień - rozstań, razów, zniewag,
utraconych nadziei. Tam nam dadzą
spokój - w głębi lasu. Przestaną bić.
Mówią, że Boga nie ma, więc dlaczego
tam nas prowadzą? Żeby On nie widział,
czy żeby pokazać pustkę tej głębi.
Tam będziemy kopać. Kopać w ziemi
i kopać w sobie pod lufami karabinów,
połamanyimi palcami i powykęcanyimi
rękami, cyklopi z jednym okiem.
Będziemy chować nasze wszy - naszych
jedynych świadków i nasze łachy
w płytkiej, ciepłej, leśnej ziemi.
To dziwne kopać grób dla siebie.
To jak kopać grób dla matki, która
już nie wstanie i nie powie: koszulę ci
synu wyprasowałam. Jak kopać grób
dla córki, która więcej nie obejmie
cię za szyję, dla syna, który z nikim już się
na podwórku nie pobije, nie skaleczy kolana.
A przecież tyle żeśmy już grobów wykopali,
że kopanie zdaje się czymś powszednim.
Grobów które mają imiona i które imion
nie mają. Tydzień po tygodniu, dzień
po dniu kopaliśmy: pod Katyniem, na
Syberii, pod Lenino, w hrubieszowskich
lasach, w gruzach które kiedyś były miastem,
na tysiącach łączek. Myśmy kopali,
a oni UB-ijali buciorami przysypaną ziemię.
UB-ijali tak mocno, by połamać te kości,
których nie połamali, aby nie sterczały z ziemi
jak krzyże. To dziwne kopać grób dla siebie,
z myślą, że oni te kości jeszcze UB-iją i wtedy

przestaną nas boleć. Że nikt ich nie odkopie.
Że tu kiedyś będzie plac zabaw z karuzelą,
albo nowa huta, albo tylko bobry
będą się modliły pośród kości naszych.
Mienią się dla nas czerwone liście dębów,
pożółkłe olch, tną komary i muszki -
jakby przypomnieć chciały o zwykłym rytmie
dnia. Ale za chwilę wezmą nas na muszki,
odczytają nasze imiona: Tadeusz Bejt, Leon
Knyrewicz, Władysław Kielim, Wacław
Alchimowicz, Witold Pilecki, Maria Szelągowska.
Potem sierżant Śmietański postawi kołnierz
i pośród polskich i rosyjskich przekleństw
wyda komendę. I przytuli nas ciepła, wilgotna -
jak brzuch matki - leśna ziemia. A oni będą UB-ijali.
Zastanawiam się, czy najpierw usłyszę huk wystrzału,
czy poczuję szarpnięcie kuli, którą i tak zabiorę.
To zaszczyt kopać grób dla siebie i jedyna nadzieja -
myśl, że więcej grobów już kopał nie będę.

Ze Zbigniewa Herberta

posiwiące złamane drzewo
strącone gniazdo kilka rozbitych jaj
nieopodal
martwy rdzawy
słowik

Polska
jak Marsjasz
śpiewa
nad lotniskiem
Смоленск-Северный
nisko krążą jaskółki
i dusze
[poległych]

Jan Polkowski

Ortografia

W dzieciństwie *ch* nieme i *h* dźwięczne wymawiałem jednakowo
Ojciec pytał: jak można mylić głoski które brzmią inaczej?
Chata – herbata powtarzał
Słyszysz?

W ojcowskim *ch* włókł się chudy chłód święciańskich piasków
królowały serdeczne sosny ścinane na maszty
i świeciła przylepiona do ciemnej szyby dziecięca twarz
wypatrująca w wieczór Wigilii
błąkających się w sąsiedzkich mgłach
ogników aniołów

Żył w *ch* uparcie zapach zaginionych mężczyzn
Tajał wygnieciony w śniegu dziewczęcy policzek
I cichło granie psów Dziadunia
Gdy wybiegały daleko przed dom
By eskortować gości nadjeżdżających bryczkami
Rozkołysanych obłoków

H chwieje się w ustach
jak uroczysta podróż na ramionach Ojca
i życie niepowstrzymane
cwałujące jak husarskie hufce pod chorągwiami tajemnic
Trwa twardo w spłowiałych listach z sowieckiego tagru
Drży jak kieliszek w serwantce
gdy Szualisi w ciszy otaczali dom
a Zdrowaś Mario ze strachu mieszało się z Ojcie nasz

Do dzisiaj huczy w moich płucach
Hymn chwały siostrzanych spółgłosek
i kaligrafuje skrzypiącą stalówką
dziecinne prośby o przetrwanie.

kultura
historia
polityka

Zawartość zeszytu:

Od redakcji

5

Polska i świat

Kazimierz Dadak   *„Solidarność” w walce
o moralne przywództwo
w Europie. Na marginesie
debaty „Wielka dekada Polaków
1979–1989”* 6

Krzysztof Budziakowski   *Jakiej świadomości historycznej
Polaków potrzebują przeciwnicy
Polski* 15

Ewa Polak-Palkiewicz   *Krajobraz po szoku* 22

Tomasz Szczerbina   *Chińska gra o Afrykę* 33

Idee

*Śmierć liberalizmu? –
z Nicholasem Capaldin
rozmawia Zbigniew Janowski* 66

Ryszard Legutko   *Co jest nie tak z liberalizmem* 81

O Andrzeju Bobkowskim

Maciej Urbanowski	<i>Andrzej Bobkowski – Józef Czapski: próba porównania</i>	91
Andrzej Bobkowski – Józef Czapski	<i>Dwa listy</i>	100
Nina Taylor-Terlecka	<i>Epitafium dla pisarza. Wdowie żale i rozrywki</i>	110
Marek Kunc	<i>Wiersze</i>	129

Kanon

Kazimierz Nowosielski	<i>Polskie strażnice Zofii Kossak (Między „Pożogą” a „Troją Pólnocy”)</i>	131
Włodzimierz Bolecki	<i>Co grozi Gombrowiczowi? Porocznicowe rozważania</i>	141
Piotr Prachnio	<i>Nieprzeniknione oczywistości. Warszawa z wczesnych lat 50. w powieściach kryminalnych Kisielewskiego i Tyrmanda</i>	148

Otwarte teksty

Krzysztof Tyszka-Drozdowski	<i>Przesilenie na Wyspie św. Ludwika</i>	166
Jan Zieliński	<i>Z notatnika karaibskiego (wiersze)</i>	177

Patrząc wstecz

Witold Rudziński	<i>Muzyka w przedwojennym Wilnie i w Paryżu (z książki Teresy Bochwic – W rytmie Polski. Witold Rudziński – biografia kompozytora)</i>	181

Sławomir Matusz	<i>96 krzesel i róż. Fragment poematu (pamięci ofiar katastrofy w Smoleńsku)</i>	198

Mieszaniny (nie)polityczne

Tomasz Gabiś	<i>Zapiski manarchy (XIV)</i>	206
Olga Płaszczewska	<i>O wskrzeszaniu zmarłych. Oskar Skarbek Tłuchowski (1893-1976)</i>	227

Recenzje

Marek Baterowicz	<i>Szezery artysta. (Karol Hubert Rostworowski)</i>	235
Jerzy Gizella	<i>Góra Tabor Wiesława Helaka</i>	239
Jerzy Binkowski	<i>Kawiarnia czy „kołyska Boga”. Katedra</i>	244
Krzysztof Krasuski	<i>Tomasz Burek czyli niezależność krytyki</i>	250

Zapraszamy na nasz portal!
www.portal.arcana.pl

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Kultura – Historia – Polityka
dwumiesięcznik nr 151–152
styczeń–kwiecień 2020

ISSN 1233-6882

© Copyright by „ARCANA”

Redaktor naczelny: Andrzej Waśko

Redakcja: Anna Czartoryska-Sziller, Jan Dawidowicz (sekr. red.), Zuzanna Dawidowicz, Bogdan Gancarz, Jerzy Gizella, Henryk Głębocki (Historia), Dariusz Kawa, Agnieszka Kurnik, Olga Plaszczyńska, Krzysztof Szczepiński (Polska i świat), Maciej Urbanowski (Literatura)

Redaktor emeritus: Andrzej Nowak

Współpracują: Jacek Bartyzel, Andrzej Biernacki, Jan Jacek Bruski, Marek J. Chodakiewicz, Ryszard Czamecki, Kazimierz Dadak, Leszek Długosz, Krzysztof Dybciak, Leszek Elektorowicz, Barbara Fedyszak-Radziejowska, Tomasz Gabiś, Marek K. Kamiński, Krzysztof Koehler, Aleksander Kosiński, Ryszard Legutko, Piotr Łossowski, Elżbieta Morawiec, Stanisław Murzański, Jakub Polit, Ewa Polak-Palkiewicz, Jan Prokop, Wojciech Wencel, Władysław Zajewski

Dział promocji i kolportażu: Piotr Rosa
piotr@arcana.pl

Adres redakcji: ul. Dunajewskiego 6,
31-133 Kraków, tel./fax 12 422-84-48
e-mail: arcana.dwumiesiecznik@gmail.com

Internet: www.arcana.pl
www.ksiegarnia.arcana.pl

Wydawca: ARCANA sp. z o.o.
prezes – Zuzanna Dawidowicz

Warunki prenumeraty w 2020 roku:

Roczna: 108 zł, półroczna – 54 zł – płatne na konto:
nr 11 8589 0006 0000 0030 2478 0001

Prenumerata zagraniczna (roczna):
USA i Kanada – 100 USD (przesyłka priorytetowa),
Europa – 60 EUR, Australia – 120 USD (przesyłka priorytetowa). Prenumeratę zagraniczną można również opłacić czekiem bankowym, przekazanym na adres redakcji pocztą, z wpisaną kwotą oraz adnotacją: ARCANA sp. z o.o.,

Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca: zastrzega sobie także prawo skracania tekstów oraz opalowywania ich własnymi tytułami.

Projekt okładki: Kowal Głos
Lamanie: Edycja